

3 Biras- ja resursahálddašeapmi sámi guovlluin

Kommentárat välljejuvvon statistihkkii surggiin našunála boraspirehálddašeapmi ja Finnmárkkuopmodaga resursahálddašeapmi

Ole-Bjørn Fossbakk, cand.Polit. Romssa Universitehta

Čoahkkáigeassu

Sámi kultuvrras ja servodagas lea luonddugeavaheapmi guovddázis. Sámi vuodđoeláhusain lea erenoamáš hástalus go masset guohtunelliid boraspiriide. Boanddaid ja boazoeaiggádiid massin lea ollu eanet go dan máid ožžot ekonomalaččat buhtaduvvot stádas. Stuora boazo ja sávza massin lea oallugiid mielas nu stuora vátisvuohta ahte árvoštallet heittihit doaluideaset. Oallugat vásihit ahte boraspirehálddašeapmi váldá beali boraspirepolitihkas mii oaidu boraspirenáliid. Dat vuolgá ollu das go doaibmajuid maid leat evttohan hehttet riidduid vásihit unnán realisttalažžan. Oallugiid mielas orru eanet jávkadeapmi boraspiriin áidna beaktilis čoavddus. Hálddahus bealistis dáhttu leat jáhkehahti, ja vuoruhit ollu lasihit vuodđogelbbolašvuoda dutkama ja boraspirenáli goziheame bokte.

Finnmárkkuopmodat lea ođđa regionála hálddašanorgána. Vuosttaš jagit čájehit ahte Finnmárkkuopmodat ferte ruhtadit doaimma iežaset dietnasa bokte, dakkáriid máid stáda ovdal mávssii. Eanemus dinejit eanaláigoheami divadiin ja minerála vuovdimiin. Báikkálaš hálddašanorganisašuvnnain leat lassánan hálddašandivat Finnmárkkuopmodahkii ja sii fertejit máksit luossatráhpáid ja sullásaččaid iežaset bušeahta bokte. Rievssatbivdu lea njiedjan garrasit manemus jagiid, jáhku mielde danne go smávvafođđonáli lea njiedjan ja lea leamaš garra bivdodeaddu guhkit áiggi ollu guovlluin. Finnmárkku mearraluossabivdu lea stuorimus riikkadásis ja dat lea ain oallugiidda dehálaš dienasealáhus. Luonddudoallu lea ain dehálaš Finnmárkkus, muhto gižžu areálaid nalde lassána. Go globálalaččat lea lassánan minerála dárbu, de lea dat mielddisbuktán stuorit gáibádusa jođáneappot mannui geologalaš resurssaid industriijaovdáneamis. Das lea fas potenciála areálariidduide árbevirolaš ealáhusaid ja ruvkeindustriija gaskkas. Sápmelaččain leat eamiálmogin rievttit vuodúšuvvon internašunála konvenšuvnnain. Finnmárkkus leat vuoigatvuodadilálašvuoda guorahallame. Dan fertejit bákteindustriija ja eará aktevrrat váldit vuhtii.

3.1 Álggaheapmi

Dán artihkkala mandáhtta lea čielggadit almmuhuvvon statistihka mii sáhtta čuvgehit biras- ja resursahálddašeami sámi guovlluin. Leat välljen deattuhit guokte áigequovdilis oasi. Nubbi lea boraspirehálddašeapmi olles sámi guovllus ja nubbi lea luonddu- ja resursahálddašeapmi Finnmárkkuopmodagas. Boraspirehálddašeapmi lea leamaš áigequovdilis temá guhkit áiggi, danne go dat njuolgut guoská vuoddoealáhusdilliide. Vuoddoealáhusat leat ain dábálaččabut sámi álbmogis, go muđui riikkagaskamearis (samediggi.no, Andersen 2008). Finnmárkkuopmodaga (FeFo) leat välljen go dat ovddasta ođasteami areála-, resursa-, ja birashálddašeamis máid álbmoga iežaset áirasat Sámedikkis ja Finnmárku fylkkadikkis stivrejit. FeFo:s lea okta lágalašmihtuin sihkkarastit sámi kultuvrra ávnnaslaš vuodu.

3.1.1. Máid ja movt muitalit sámi logut?

Sámi guovllut definerejuvvojit Statistihkalaš guovddášdoaimmahagas (SGD) oktahahkan Sámedikki foandda ealáhusovdáneami doarjjaortnega guovlluin (SED¹), ovdal namain Sámedikki ealáhusfoanda. Ovddit almmustus dán ráiddus, Sámi logut muitalit II, kápihttal 3 *Vuoddoealáhusat boazodoallu, eanadoallu ja guolásteapmi*, bidjet SED guovlluid vuodđun (Andersen 2008). Geográfalaččat leat dat suohkanat ja oasis suohkaniin davábealde Sáltođuoddara mat eaktodáhtolaččat definerejit olles dahje oasi suohkanis sámi suohkanin ja mat ieža lea ohcan beassat SED guovlun. Mii guoská SGD loguide resursa- ja birashálddašeami dáfus Finnmárkkuopmodagas, de eai earut sámi/ii-sámi guovlluid. Lullisámequovlu ii leat oassin SED:s ja ii leat leamaš oassin sámi statistihkas dássázii. Muhto lullisámi boazodoalu logut boraspirehálddašeamis leat mielde. Boraspirehálddahus ieš dahje earát hálddahusa ovddas, čohkkejit loguid ja ráhkadit lohkomateriálaid.

Boraspirehálddahusa logut eai leat dábálaččat mielde sámi statistihkas², muhto leat hui dehálaččat ja gusket dehálaš sámi ealáhusaide nugo boazodollui ja eanadollui/lotnolasealáhusaide boraspirehálddašanguovlluin (gč. appendix 2) Finnmárkkus Hedmarkii. Dát logut gusket čuovvovaččat maiddái guovlluide gos sáhttet leat sápmelaččat geat doaimmahit eanadoalu ja geaidda guoská boraspirehálddahus. Sávzaealáhusa logut dán ovdanbuktimis leat guovlluin Nordlándá, Romsa ja Finnmárku. Dás eai čielggaduvvo visot áššáiguoskevaš statistihkat, muhto muhtumat mat čájehit guovddáš ovdánanhámiid boraspirehálddašeamis, boraspirepolitihkas ja stuora álbmot beroštumis máid leat oaidnán mediain ja organisašuvnnain. Dás geahččalit maiddái hábmet guovddáš doahpágiid boraspirehálddašeamis ja das mo dat lea organiserejuvvon.

3.1.2 Kommentárat statistihkkii mat leat olámuttus – metoda ja beasatlašvuohta

Boraspirehálddahus lea oalle mánggabealat vuogádat ollu dásiiguin ja organisatuvrralaš ossodagaiguin main guhtesge lea sierra mihttu ja ovddasvástádusguovlu (geahča appendix 3 govvosa). Almmuhuvvon dieđut boraspirehálddašeamis ja boraspiriid dutkamis leat dál

¹ Geahča appendix 1 oppalašgeahčastaga

² Sámi statistihka 2010 (NOS - Norges offisielle statistikk)

http://www.ssb.no/emner/00/00/20/nos_samer/nos_d437/nos_d437.pdf

bidgejuvvon mángga iešguđetge neahttabáikái. Boraspirehálddahusas leat unnán válmmas statistihkat máid dakkaviđe sáhtta čielggadit, ja lea váttis háhkat bures fáttmasteaddji ja čohkkes oppalašgeahčastaga dasa makkár lohkomateriála lea gustojeaddji ja vejolaš oažžut. Ii leat almmuhuvvon oktasaš oppalašgeahčastat das makkár statistihkat leat neahtas boraspirehálddašeami guovddáš áššiin. Luondduhálddašan direktoráhtas lea goitge buorre neahtasiida– Rovviltportalen.no – mas lea dábalaš oppalašgeahčastat hálddašvuogádagas.

Lohkomateriálaid dihte čujuhit lohkkiiid baicca báikái Rovbase 3.0 – interaktiiva diehtovuđđui mii earret eará sisdoallá lohkodaid duodaštuvvon jápmán dahje árvoštallojuvvon jápmán bohccuin dahje sávzzain mat leat gávdnon meahcis, ja buhtadus ohcamušain ja man ollu duodai lea máksojuvvon buhtadus. Hálddahus ieš nai čujuha dasa, ahte lohku galle ealli leat duodas duodaštan jápmán guohtun eatnamiin lea arvat unnit go duodavuogirehkenastojuvvon buhtadus. Rovbases 3.0 ii sáhte goitge oažžut seamma dávgegovvosii galle ealli duodai leat duodaštan massán ja galle leat ohcan- ja duodai ožžon buhtaduvvot vaikko fylkkamánnis leat dakkár ovdanbuktimat. (geahča diagrámma siidu 7 ja 8)

Rovbases 3.0 ferte geavaheaddji ieš välljet data máid dáhttu iskat. Muhto das leat unnán kombinašuvdnavejolašvuodát iige beasa njuolga vuoddomateriálaide. Dán kapihttala geavahussii bivddiimet sáddet loguid bohccuid hárrái. Jus geavaheaddji dáhttu geahččat ovdáneami áiggi badjel, ovdamearka dihte 2005-2010, de tabeallas oažžu data mii ovdanbuktá olles logu olles áigodagas almma čájjetkeahhtá guhtege jagi loguid. Go vällje 'čájjet gráfan', de baicca ihtá dávgegovvus jahkeloguguin. Oktavuolta tabealladata ja gráfalaš ovdabuktima gaskkas ii leat danne áibbas ovttalágan. Jus lea dáhttu ges oaidnit oppalašgeahčastaga mángga fylkka buhtadusain, muhto ii buot fylkkaid ja jahkeloguid, de ii sáhte dan dahkat. Rovbase áiddostallá gal ahte data sáhtta loktejuvvot excelii viidasit meannudeapmái. Dássázii eai gávdno tabeallat sávzamassimis, muhto bohccuid ektui leat buorit tabeallat máid oažžu go bivdá. Čoahkkáigeassu lea ahte Rovbase 3.0 geavaheaddjivejolašvuolta sáhtta dahkkot oppalaččat eanet beasatlašžan vaikko ii leat dahkkon analysareaidun.

Dán kapihttala čielggadeamis lea danne vuolggasadjii statistihkain máid fylkkamánnit leat ráhkadan sávzzaide ja máid dán čállosa vuolláičáli lea ráhkadan bohccuide Rovbase 3.0 (rovbase.no) bokte.

Finnmárkkuopmodat lea almmuhan 2009 jahkediedáhusas muhtun statistihkaid ja boadusrehketdoalu. Bivddu ja guolástan statistihkaid čujuhit olbmuid iskat Statistihkalaš guovddášdoaimmahagas. Rehketdoalloguid gávdná stivrračoahkkimiid áššedokumeantan, biddjon nehtti, muhto eai njuolgut olámuttus. 2010 doaibmarehketdoalus lea dienasvuodđu erenoamážit čilgejuvvon. Muhto man ollu jagi 2009 vuovdindietnasis ru.76 671 390 dinii Finnmarkkuopmodat oaggun- ja bivdokoarttain, minerálain ja opmodagain? Visot diekkár dieđuid livčče sáhtán álkivuoda dihte biddjot čoahkkái ja almmuhuvvot lohkobánkkus. Finnmarkkuopmodaga ovdamunni lea ahte sáhtta čielggadit dietnasiid njuolga ja movt dat juhkkovuođđi njuolga dahje eahpenjuolga doaibmagoluide. Buorre lea go statistihka gávdná Statistihkalaš guovddášdoaimmahagas, muhto FeFo sáhtášii ovdamunnin almmuhit muhtun diagrámmaid iežaset statistihkkabánkkus nu ahte eai leat nu ollu ladđasat álbmoga ja organisašuvnna gaskkas. Nugo Nygaard ja Josefsen (2010) leaba čujuhan, de ferte FeFo boahteáigásaš fápmoorgánan Finnmarkkus “dohkkehit ahte lea garra almmolaš beroštupmi doibmii.” Dat mearkkaša FeFo:i ja maidái boraspirehálddahussii, ahte galggaše baicca bidjat vuodđun beasatlašvuodaprinsihpa gulahallamii álbmogiin ovdalii go unnimusstandárdda.

Dát kápihttal dahká maiddái áigeuovdilin sosiála ja kultuvrralaš konteavstta máid statistihkka čuvgeha. Sihke boraspirehálddahus ja Finnmárkkuopmodat leat oinnolaš aktevrrat medias ja hui guoskevaččat álbmogii. Mun lean danne váldán vuolggasaji muhtun áššáiguoskevaš mediaáššiin nrk.no ja Nordlys aviissas. Daid lean analyseren čálalaš gáldun ja ovttalágan gulahallan vuohkin, ja galggašii gehččot debáhttačálusin iige aivve fal persovnnaid dahje organisašuvnnaid loahpalaš oaivilin.

3.2 Boraspirehálddašeapmi

3.2.1 Boraspirehálddašeami mihttu

Boraspirehálddašeapmi galgá geavatláččat bisohallat mángga beali gaskkas máid galgá váldit vuhtii: sihkkarastit ealaskas boraspire náli ja váldit vuhtii boandaid ja boazobargiid beroštumi hehttet boraspiriid vahágahttimis guohtunelliid. Doaibmajuid leat defineren “eastadeaddjin ja riidováidudeaddjin”. Dat mearkkaša ahte dovddastit boraspiriid ja biebmoealliid gaskavuoda riidun. Boraspirehálddašeapmi guoská olles sámi guvlui Finnmárkkus lulás Hedmarkii³. Dat leat boraspirehálddašeamiguovllut 5, 6, 7 ja 8⁴ mearriduvvon Stuoradikkis. Ortnetvuoda dihte namuhit ahte lullisámeguovlu ii fátmmas Møre ja Romsdal oassin boraspirehálddašanguovllus 5.

3.2.2 Movt leat organiseren hálddašeami?

Boraspirehálddašeapmi⁵ lea stáda ovddasvástádus ja boraspirepolitihka mearrida ráđđehus. Birasgáhttendepartemeanttas (BD) lea bajemus ovddasvástádus buot fuođđohálddašeamis bušeahta, láhkamearrádusaid ja guhkesáigeplánema bokte. Dat mielddisbuktá bidjat johtui boraspirehálddašeami politihkalaš mihttomeriid ja nammadit guovllulaš Boraspirelávdegottiid. Departemeanta lea nu maiddái guoddalaninstánsa lávdegottiid mearrádusaide. *Luondduhálddašan direktoráhta* (LD) lea departemeantta vuollásaš ja lea fuođđohálddahusa guovddáš fágainstánsa. LD lea ráđđeaddi orgána BD:i ja das lea ovddasvástádus áššemeannudeapmái gustojeaddji láhkamearrádusaid mielde ja dutkamii ja gaskkusteapmái fáttá máhtolašvuodas ja dieđuin. *Boraspirelávdegottit* leat váldodoaimmaheaddjit guovllulaš boraspirehálddašeamis. Lávdegottiin lea váldoovddasvástádus čađahit našunála politihka ja hálddašit boraspiriid guovlluineaset. Lávdegottit ráhkadit guovllulaš boraspire hálddašanplána, ja sis lea ovddasvástádus vuoruhit eastadeaddji ja riidováidudan doaibmajuid, ja maiddái ovddasvástádus iešguđetlágan nu gohčoduvvon boraspiriid bivdo-ja njeaidinregimai guovllusteaset. *Fylkkamánniid* (FM) birasgáhttenossodat lea Boraspirelávdegottiid čállingoddi ja ráđđejeaddji orgána. *Stáda luonddubearráigeahčču*

---

³ NOU 2007: 14 Sámi resursageavaheapmi ja riektedilli Hedmárkku rájes Romsii Duogásmateriála Sámiuvuoigatvuodalávdegoddái

⁴ Stuoradiggediedáhus nr. 15 "Rovvilt i norsk natur". Region 5. Hedmark. Region 6. Trøndelagsfylkene og Møre og Romsdal, Region 7. Nordland, Region 8. Troms og Finnmark
Geahča maiddá appendix 2

⁵ Geahča www.rovviltportalen.no dárkilis oppalašgeahčastaga

(SLB) čadaha geavatlaš gieddebarggu ja iská boraspirevahágahttimiid guohtunelliin, goziha ja suodjala boraspiremáddodaga biraskriminalitehtas.

3.2.3 Eastadeaddji ja riidováidudeaddji doaibmabijut

Riiddut biebmošibihiid ja boraspiriid gaskkas ja bohccuid ja boraspiriid gaskkas čuožžilit go boraspire rohkkáha ja/dahje goddá šibiha guohtumis. Biebmošibitšlájain lea eanemusat sávza máid boraspiret vahágahttet. Boanddat ja boazoeaiggádat sáhttet ohat doarjaga álggahit doaibmabijuid eastadit boraspirefalleheamiid. Boanddaide sáhtta dat leat áidun, ásahit geargusvuodaareálaid gosa šibihiid sáhtta sirdit jus dávjá boraspiret rohkkáhit ja sáhttet árrat viežžat šibihiid guohtuneatnamiin, mii mearkaša ahte vižžet šibihiid ovdal manngieasi go muhtun boraspiret leat erenoamáš aktiivat. Dat lea vásáhusaid mielde erenoamáš buorre doaibmabidju getkkiid ektui. Bohccuid dáfus sáhtta sirdit ealu eará guovlluide ja biebmat bohccuid guovlluin gos ollu masset boraspiriide.⁶ Sihke sávza- ja boazoeaiggádiidda sáhtta iešguđetlágan guođoheapmi maiddái veardiduvvot buorren doaibmabidjun masa vejolaččat oažžu doarjaga.

3.2.3.1 Buhtadusat –duođastuvvon ja meroštallon massimat

Nanu riidováidudeaddji vuohki lea buhtadusa máksin sávzzaid dahje bohccuid ovddas máid leat massán boraspiriide. Jus áibbas vissásit sáhtta duođastit guovžža, albasa, geatki dahje goaskima váldán guohtunealli, de mákso olles buhtadus. Jus ealli jápmá nu ahte rábbi ii gávdno dahje nu ahte eai nagot gávdnat jápmin siva, de sáhttet meroštallat buhtadusa. Meroštallamiin oaivvildit ahte lea *jáhkehahti* ahte lea massán boraspirii go lea *ollislaččat árvoštallan* muhtun áššiid. Nu go leat go boraspiret lahkosiin dahje leat go ovdal massán guohtunelliid guovllus. Geavatlaččat mearkaša dat ahte duođai mákson buhtadus lea ollu unnit go lohku mii ohcamušain lea, muhto goitge ollu eanet go máid duođai sáhttet duođastit.

3.2.4 Eará čilgehusat alla diedihuvvon boraspiremassimii – váikkuha go boraspirevahágahttimiid buhtadusortnet alla boazologuid?

Næss et al (2010) čuoččuha ekonomalaš buhtadusortnegiid sáhttit leat váikkuheaddjinn doalahit boazologu badjin. Buhtadusortnegis lea insentiiva diedihit alla massinloguid ja seammas doalahit stuora ealu. Stuora ealuin lea vejolaš diedihit alla massinloguid seammas go njuovvat ii dárbbas go unnánaš. Ealli máid jáhkket jápmán dahkko ruhtan ja addá nu eanet dietnasa go dábalaš njuovvan attašii. Insentiiva lasihit bohccobiergobuhtadeami vai boazologu oažžu njiedjat lea danne ráddjejuvvon doaibmat, go boazoeaiggádiidda lea eanet gánnáhahttin stuora eallu.

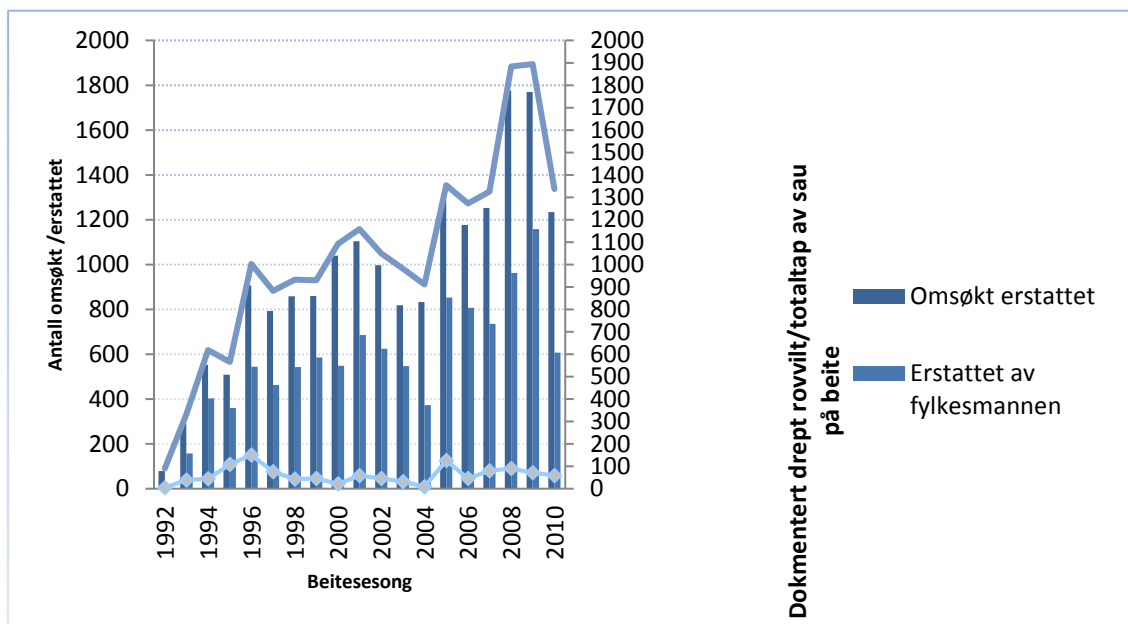

3.2.5 Sávvabuhtadusat - lassáneapmi logus galle sávzza duodaštuvvot goddon

Sávvabuhtadusaid ektui leat válljen statistihka Finnmárkkus, Romssas ja Nordlánddas. Dainna lágiin fátmastit eanas oasi norgga sápmelaččain geat doaimmahit iešguđetlágan eanadoalu ja lotnolasealáhusdoalu mas lea sávzadoallu oassin. Dehálaš erohus buhtadusa rehkenastimis boazodoalu ektui lea ahte lea lohku galle sávzza ja lábbá luitet guohtumiidda.

Statistihkka mii čájeha galle sávzza leat gottáhállan boraspiriin⁷ Finnmárkkus oainnusmahttá namuhuvvon oktavuoda gaskal loguid galle ohcamuša duodai leat, galle duodaštuvvon gottáhállama leat ja galli ovddas duodai mákso buhtadus. 2008 ovddas duodaštedje vuollel čuođi sávzza massán boraspiriide, meroštallojuvvon buhtadus biddjui badjelaš 800 eallái.

Govus 3.1 Buhtadus sávzzaid ovddas mat leat gottáhállon ráfáiduhhton boraspiriin Finnmárkkus 1992-2009

Govus čájeha leamaš dássedis lassáneami logus galle ohcamuša massimiid ovddas bohte 2000-2001 rádjai ja fas veaháš njiedjama 2004 rádjai. Jagiid 2005-2007 lea massimiid lohku lassánan. 2008-2009 lassánedje massimiid ohcamušat Finnmárkkus muhto riikkadásis njejjai ohcamuš lohku massimiid ovddas áigodaga 2008-2010. Direktoráhta⁸ dieđuid mielde lei dasa sivva unnit duodaštuvvon massimat.

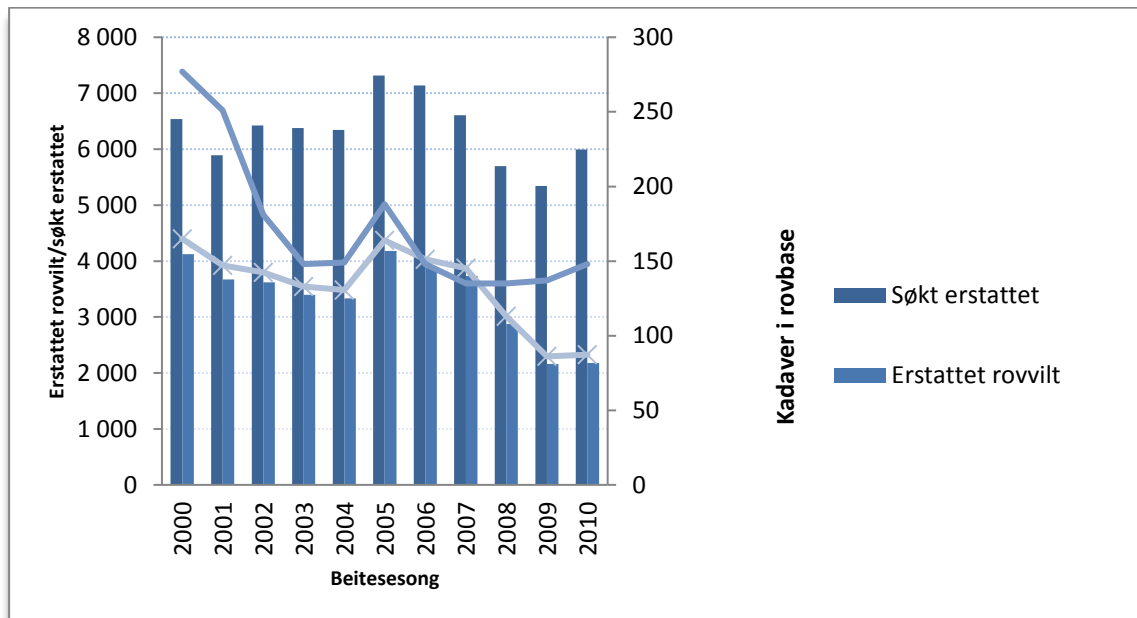
Romssas baicca, lea lohku ohccojuvvon massimiin ja duodai buhtaduvvon buhtadusain leamaš njieddji tendensas 2005 rájes, muhto lea fas lassánan veaháš mañemus jagi. Meroštallojuvvon buhtadus lea lassánan veaháš: boraspire logu lassáneapmi mañemus jagi

⁷ Finnmárkkku Fylkkamánni

⁸ <http://www.rovviltportalen.no/content/500041279/Jerv-og-gaupe-tar-mest-sau>

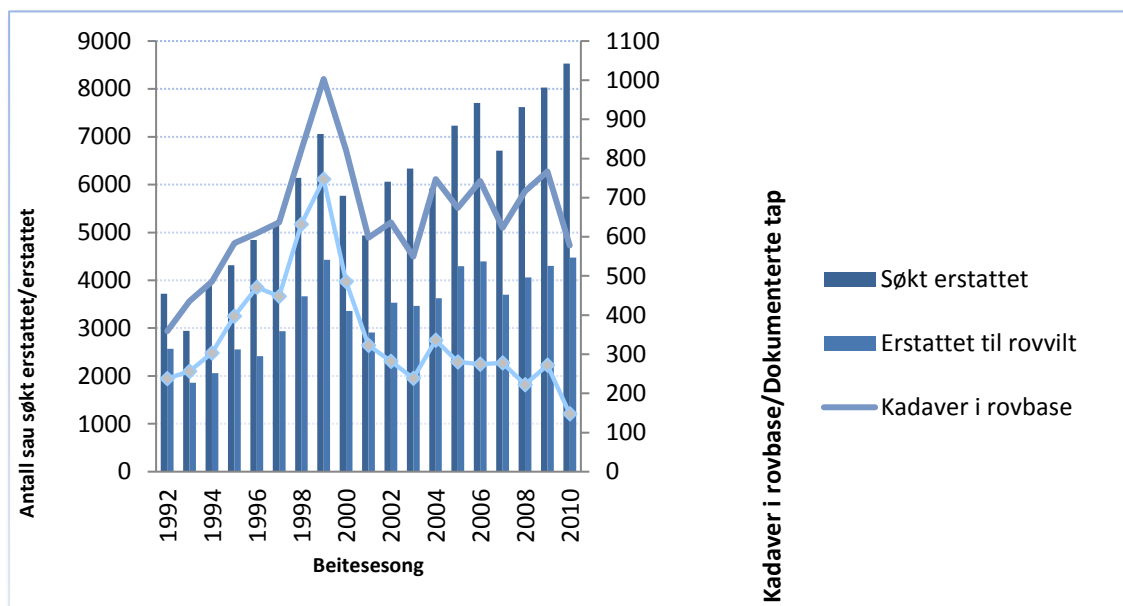
lasiha jáhkehahttivuoda ahte dat leat sivalaččat. Romssas ja Finnmárkkus oainnat eai leat nagodan doalahit geatki logu mii lei mearriduvvon našunála nállemihtus, mii mearkaša ahte geatki ja albbas nálli lea lassánan dan guovllus.

Govus 3.2 Buhtadus sávzzaid ovddas mat leat vaháguvvon ráfáiduhtton boraspiriin 2000-2009 Romssas

Nordlánddas diedihii NRK “Erenoamáš unnán sávzamassimat ráfáiduhtton boraspiriide” golggotmánus 2010:s. Dat doalai deaivása duohtavuodain muhtun muddui. Go buhtadusaid galge bidjat oktii, de čájehuvvui ahte lohku ohcamušain massimiid ovddas lei lassánan, ja lohku iskojuvvon ja duođaštuvvon ráppiin njiejai. Nordlándda suohkaniin ledje maŋemus jagi eanemus massimat Aarbortes, olles 942 sávzza. Sihke Aarborte ja Snåasa Davvi-Trøndelagas leat guovddáš sámi báikkit ja rádjeguovllut Ruttii. Goappaš báikkiin leat stuora meahceguovllut sihke boazo- ja sávzadollui ja seammás maiddái stuora boraspire aktivitehtain. Go lea jurdagis ahte vuoddoealáhusat leat dehálaččabut sámi guovlluin go muđui riikkas, de daguhit stuora massimat boraspiriide vuorrádusa ealáhusain, ja muđuige báikkálaš servodagain. Nugo oaidnit vuollelis de boraspireváltisvuohta oaččui boazosápmelaččaid ja boandaid demonstreret Stuoradikki ovddabealde jagi 2010.

Govus 3.3 Lohku galli sávzza ovddas lea ohcon buhtadus/buhtaduvvon (Gáldu: Nordlánda fylkkamánni.)⁹

3.2.6 Buhtadusat bohccuid ovddas 2005-2009. Finnmárkkus erenoamáš ollu vaháguvvon bohccot ja Davvi-Trøndelagas 50 % miessemassin

Mii guoská buhtadusaide bohccuid ovddas máid massá boraspiriide, de lea das nai váttisvuohta gávdnat ráppiid ja gávnnaht jápminsiva buot ealliin mat leat lahpon guohtumis. Riikkadásis čájeha govusdávgi bissu stuora logu ealliin maid ovddas lea ohcon buhtadus ja maid ovddas lea mákson buhtadus. Nugo sávzadoalus, de aitto fylkkadásis oaidnit rievddademiid jagis jahkái. Álggos gehčot buhtadusaid riikkadásis bohccuid ovddas máid leat massán boraspiriide áigodagas 2005-2009¹⁰:

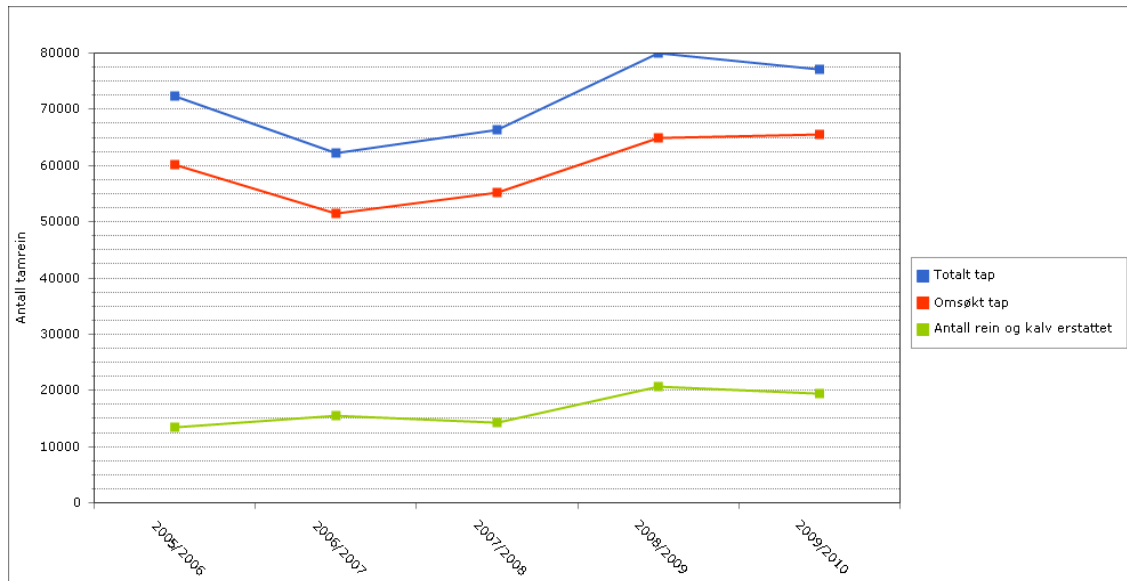
⁹ <http://www.fylkesmannen.no/fagom.aspx?m=2747&amid=3478687> 18.04.2011 kl . 16.37

¹⁰ Rovbase 3.0

<http://dnweb13.dirnat.no/Rovbase30Innsyn/Contentpages/InnsynErstatningReinStatistikk.aspx?Arbeidsomrade=InnsynErstatningRein>. Rovbase lea reaidu mas geavaheaddjit ieža välljejit variábeliid nugo áigodagaid, eallišlájja, guovllu ja orohaga.

Govus 3.4 Boazobuhtadusat: Buot boazodoalloguovllut Norggas 2005 rájes 2009 rádjai. (Rovbase 3.0)

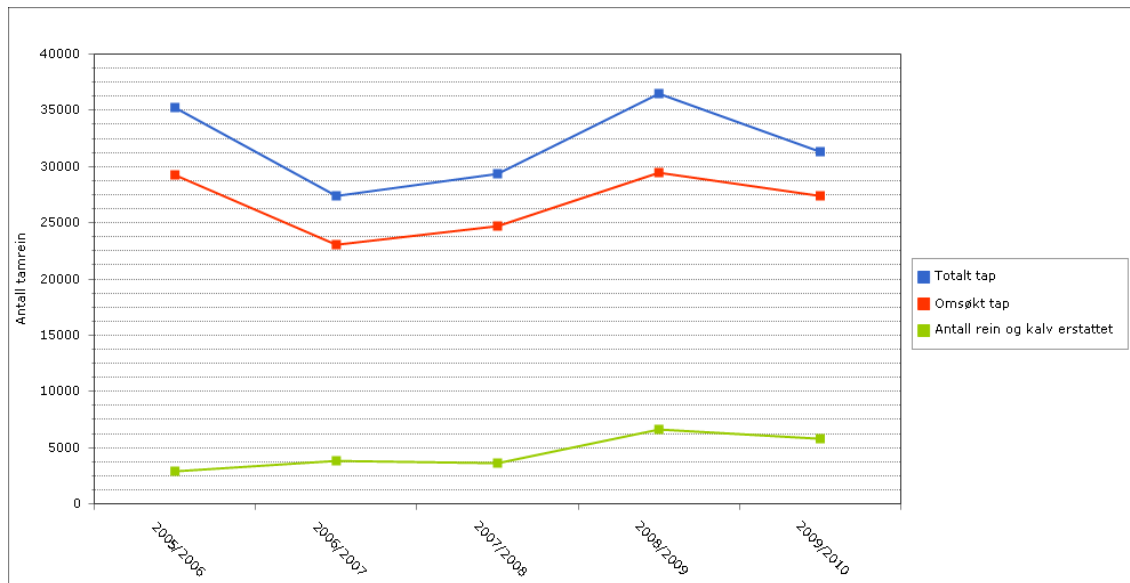

Gráfa čájeha ahte ohcamušat massimiid ovddas boraspiriide leat dásseedit ollu ja leat lassánan guokte mañemus jahkeáigodaga go geahččá massinlogu ohcamušain. Jagi 2005/2006 lei dat 60 000 ja 2009/2010 lei dat sullii 65 000 ealli. Lohku galle ealli duodai duodaštuvvo vaháguvvon boraspiriide jagis 2008/2009 lei su. 6% dahje 1284 ealli riikkadásis. 2010 eai leat almmuhan loguid. Duodai mákson buhtadus lea čuvvon buhtadus ohcamušaid lassáneami.

Guovllulaš dásis Davvi-Trøndelagas ja Finnmárkkus, aaidnit ahte lohku bohccuin ja misiin mat leat buhtaduvvon lea lassánan veaháš 2008/2009 áigodagas mii sihke sáhtta leat čuovus ohcamušaid lassáneamis ja das go dan áigodaga lihkostuvve háhkat buoret duodaštusaid elliin máid duodai leat massán boraspiriide¹¹. 2008/2009 almmuhuvvui bajemus boraspire vahágahttin lohku obanassiige, sihke buhtadus ohcamušain, dieđihuvvon massimiin ja duodai duodaštuvvon massimiin. Finnmárkkus ohce buhtadusa oktiibuot 49 000 ealli ovddas. Oarje-Finnmárkkus oaidnit fas njieddji ovdáneami boazobuhtadusain jahkeáigodagas 2009/2010, danne go leat unnibut dieđihuvvon ja duodaštuvvon massimat. Oarje-Finnmárkkus ledje ohcamušain massimat 27090 ealli ovddas. Dain mákse buhtadusa 5695 ealli ovddas dahje 21 % ohccojuvvon massimiin.

¹¹ http://www.nrk.no/nyheter/distrikt/troms_og_finnmark/1.6839524

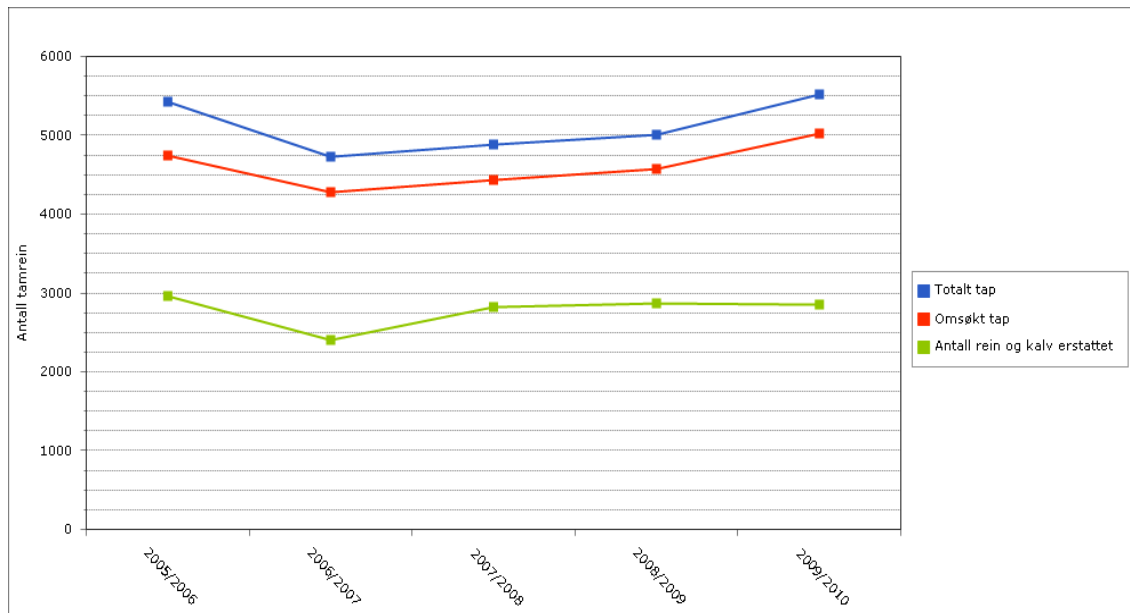
Govus 3.5 Boazobuhtadusat: Oarje-Finnmárku 2005-2009 (Gáldu: Rovbase 3.0)

Davvi-Trøndelaga lea okta fylkkain mii eanemusat lea gillán sávzzaid ja bohccuid boraspirevahágahttimiin. Dat oidno govvošis 3 mas lohku galle bohcco ovddas lea ohccojuvvon buhtadus lea lassánan seammás go lohku duođai buhtaduvvomiid ovddas lea bisson dássedin 2005 rájes earret 2006/2007 goas lei veaháš njiedjan. Go mii daid loguid doallat oktii loguin galle bohcco Davvi-Trøndelagas oktiibuot leat 12239 jagi 2007, de dahket massinlogut máid boazoeaiggádat leat dieđihan 40-50 % boazologus, eanas dain leat álddud ja miesit.

Go geahččat proseanttaid duođai buhtaduvvon eiliin, de Romssas buhtaduvvo 69 %, Davvi-Trøndelagas 63 % ja Oarje-Finnmárkkus ožžo buhtadusa dušše 22 % ohccojuvvon eiliin 2008/09. Seamma tendeansa lea čađat áigodagain 2005/06 gitta 2009/10 rádjai. Lohku duođaštuvvon boraspirevahágahttimiin lea birrašiid 6 % buot namuhuvvon guovlluin. Ii namuhuvvo manne buhtadusproseanta lea stuorit Davvi-Trøndelagas ja Romssas go Finnmárkkus.

Govus 3.6 Boazobuhtadusat: Davvi-Trøndelaga 2005 gitta 2009

3.2.7 Boraspiriid jávkadeapmi eastadeaddji doaibmabidjun

Dain eastadeaddji vugiin máid atnet dál, orru jávkadeapmi boraspiriin mat leat dahje dáidet vahágahttit elliid guohtumis, mas oanehis áigái lea eanemus ávki. Albbas, geatki ja goaskin váldet riikkadásis eanemus duođastuvvon vahágahttimiin sihke sávzzaid ja bohccuid. Albbas orru váldime eanemus sávzzaid ja geatki eanemus bohccuid.¹² Romssas leat geatkevahágahttimat njiedjan, ja Davvi-Trøndelagas leat guovžafalleheamit lassánan mañemus jagi.

Boraspiriid Našuvnnaš hálldašánplánas (2004) lea mearriduvvon man galle boraspire guđege šlájas guđege guovllus galget leat. Oktan Luonddugirjáivuodálágain ja Fuođdolágain mearriduvvo boraspiriid jávkadeapmi prinsihpalaččat nállemihtuid ektui. Fylkkamánni mearrida nállemihtuid mielde boraspiriid goddineriid. Dasa lassin bohtet jávkadeamit eaŋkalelliin mat dahket stuora vahágiid. Boraspiriid goddin definerejuvvo iešgudetlágan goddinlágiin ná:

”Earrebivdu”

Fylkkamánni mearrida fylkkas jahkásaččat nálledili mielde earrebivddu albasii. Bivddu gohčodit earrebivdun ja lea guovvamánus ja njukčamánus.

Liseansanjeaidin

Guovlluin gos lea dárbu unnidit stuorruma ovttá boraspirenális omiid dahje bohccuid vahágahttima dihte, sáhtta maiddá addot liseansanjeaidinlohpi. Eaktun lea ahte boraspirenális galgá leat eallinvejolašvuotta guhkit áigái.

¹² <http://www.rovviltportalen.no/content/500039612/>

Godinlohpi

Eanjkaleallit maidda addo goddin lohpi hehtten dihte vahágahttit omiid dahje bohccuid.

Boraspirelávdegottit guhtege guovllus ráhkadit bienalaš boraspire hálddašanplánaid. Daid dohkkeha DN oktan vejolaš kommentáraiguin nugo ovdamearka dihte leago dat našunála politihka rámmaid siskkobealde. Jus ovdamearka dihte geahččat Romssa, de lea boraspirelávdegoddi árvalan sin hálddašanplánas geográfalaš sirrema boraspiregoddimiin A ja B guovlluin šlájain albbas, geatki ja guovža. A-guovllus galget šlájat hálddašuvvot nu ahte našunála nállemihttu guovllus bisuhuvvo. B-guovlluin galget guohtuneallit vuoruhuvvot ja doppe ii leat plána mielde sávahahtti atnit boraspiriid. Direktoráhta kommentere hálddašanplána reivves Boraspirelávdegoddái guovllus 8 ná:

“Direktoráhta lea dan oaivilis ahte johttieallit šlájain maiddái fertejit dohkkehuvvot hálddašanguovllu B siskkobealde, dan cealkaga ektui ahte ii leat sávahahtti atnit boraspiriid B-guovlluin. Eanet realisttalaš mihttocealkin sáhtta leat ahte hálddašanguovllus B ii leat sávahahtti atnit fásta boraspirenáliid ”¹³

Guovllus 8 Romsa ja Finnmárku lea leamaš váttis olahit našunála nállemihtuid, mat leat 10 jahkásaš čivgama sihke albasii ja geatkái, dábálašbivdoáiggi siskkobealde. Riikkadásis lea dán jagi albbasbivdu (2010/2011) leamaš olahus dan ektui galle leat báhčán. Eanemus albasiid godde Lulli- ja Gaska-Norggas ja guovllus 8 Romssas ja Finnmárkkus godde unnimus. Go eai lean eará doaibmabijut, de addui odđa áigemearri, sierra goddinlohpi njukčamánu 31. beaivái (2011), gitta 5 geatkái guovlluin gos ledje ollu geatkevahágahttimat, mii fas guhkiduvvui cuoŋománu 15. beaivái. Seamma dilli lea albasii. Fylkkamáni addon goddinlohpi cuoŋománu 6. beaivái guhkiduvvui miessemánu 31. Jagi 2010 adde goddinlobi 37 albasii earrebivddus guovllus 8, dain 20 Romssas. 7 albasa godde áigodagas. SLB dieđiha stuora albbas aktivitehta fylkkas¹⁴. Erenoamážit guoská dat sávzadollui Lulli-Romssas ja Siskkit Romssas maiddái boazodollui.

Vuollegis goddinlogus sáhtta leat oktavuoha dainna ahte bivdojoavku mas ovdal ledje hárjánan bivdit ja geat maŋemus jagiid leat doaimmahan eanas boraspire jávkademiid, leat bidjan eret vearjjuid vuosttaldeapmin go prošeakta Eallit Luonddu / Leve i Naturen (geahča siidu 14), unnidii bušeahta bivdiid bálkái ja buhtadusaide. NRK:i¹⁵ dajai jodiheaddji boraspirelávdegotti guovllus 8, Willy Ørnebakk, ahte ii leat dáhttu hukset fásta bivdojoavkku ja ahte leat ožžon odđa bivdiid. NRK reportášas boanddat čuoččuhit maiddái ahte odđa bivdit eai leat seamma buorit go ovddibut geaid gohčodedje njunušbivdin. Loguid mielde eai leat Romssas nagodan oanehis áigái doalahit nállemihtuid dainna vugiin.

---

¹³ <http://www.rovviltportalen.no/multimedia/46074/DNs-uttalelse-region-8.pdf&contentdisposition=attachment>

¹⁴

<http://www.rovvilt.net/images/stories/Innvilget%20skadefellingstillatelse%20p%C3%A5%20gaupe%20i%20omr%C3%A5det%20Maisa%20og%20Altevassh%C3%B8gda.pdf>

¹⁵ http://www.nrk.no/kanal/nrk_sapmi/1.7477353

3.2.8 Buoret nállegoziheapmi

Vai galgá sáhttit buoridit boraspire hálldašeami doaibmajuid, de lea guovddáš ášši eanet máhttu boraspiriid birra. Našuvnnaš gozihanprográmma njealji stuora boraspirešládji¹⁶ álggahuvvui jagi 2000 ja goaskima bidje oassin 2006:s. Norsk institutt for naturforskningas (NINA) lea válđoovddasvástáduš ja goziha náliid albbas, geatki ja gumpe ja earret eará Bioforsk ja Ås universitehta leat leamaš mielde guovžagoziheamis. Jahkásaččat almmuhit raporttaid iešguđetge šlájaide máid bidjet oktasaš neahttabáikái Rovdata, ásahuvvon 2010:s. Stuora ja fámolaš luondu lea hástalus boraspirenáliid goziheamis. Vai ožžot buoremus lági mielde boraspire dutkamiid, de leat mánggat unnit proševttat mat oasálastet Rovdatas. Muhtumat dain leat Scandlynx, Scandulv ja Det Skandinaviske brunbjørnprosjektet.

3.2.9 Eallit Luonddus/Leve i naturen – dialoga ja hálldašeapmi?

Mañemus jagiid boraspirehástalusaid dihte leat mánggat aktevrrat searvan prošektii Eallit Luonddus/Leve i naturen. Prošeakta lea “3 jagi bisti ja galgá doaibmat hástalusaid mat čatnasit boraspiriide, guohtunelliide ja servodahkii Romssas ja Finnmárkkus. Prošeavtta válđo ulbmiljoavku leat guođohanealáhusat”¹⁷. Dasa leat čohkkejuvvon muhtun oasi áššáiguoskevaš dieđut nugo media čállosat ja almmuheamit, boraspirelávdegottiid čoahkkin referáhtat ja maiddái áššelistu proševtta iežas deaivvadanráiddus nammaduvvon Arena Rovvilt. Arena Rovvilt galgá leat oktasaš deaivvadanbáikin sávza- ja boazobargiide, bivdiide, hálldahusa bargiide ja earáide geain lea beroštupmi boraspiriide ja guohtunelliide ja maiddái organisašuvnnaide ja almmolaš etáhtaide geaidda gusket hástalusat mat čatnasit gealdagasoktavuhtii guohtunelliid, boraspiriid ja servodaga gaskkas.

3.2.10 Guođohangiiddus jagi 2012?

Sivas go ollu eallit guohtumis vaháguvvet, de lea Biebmobearráigeahčču evttohan guođohangildosa 2012 guovlluin gos dát leat eanemus dáhpáhuvvan, jus nu joatká 2011. Dat mearkaša geavatláččat ahte lea gielddus luoitit sávzzaid meahceguohtumiidda jus boanddat eai ieža nákke eastadeaddji doaibmajuiiguin unnidit massimiid. Biebmobearráigeahčču vuodušta oainnuset go lea nu stuora lohku elliin mat lahppojit dahje jápmet guohtumis jahkásaččat, birrasiid 120 000 ealli. Biebmobearráigeahčču čujuha ahte lassin ollu boraspirevahágahttimiidda, de sáhttet maiddái dávddat, mirkkohuhttimat ja lihkuhisvuodát leat čilgehussan manne nu ollu eallit jápmet guohtumis.

Alla boraspirelohku ja Biebmobearráigeahču evttohus lea suhttan muhtun ráje álbmogis geaidda dát erenoamážit guoská. Sihke NRK ja Nordlys aviisa leat ovtta oaivečállosa, lohkkidreivviid, artihkkaliid ja reportášaid bokte beroštan boraspireválttisvuodas. Dát váttisvuolta lea vuodđoealáhusain hui guovddážiš. Danne čájehit dás muhtun ovdamearkkaid digaštallamis ja geahččalit darvehit mii lea máid moaittášit. Hálldašeapmi lea maiddái gártan russolasgižžui suodjalanberoštumiid ja boraspirevuosttaldeddiid gaskii.

¹⁶ Guovža, albbas, geatki ja gumpe

¹⁷ <http://www.rovvilt.net/> - 13. apr. 2011 kl. 15.32

3.2.11 Álbmot vuosttaldeapmi boraspirehálddašeapmái?

Boraspirelávdegotti guovllu 8 jodiheaddji, Willy Ørnebakk, hirpmáhuhtii veaháš go NRK:i dajai ahte albbas galggašii jávkaduvvot boazoguohtuneatnamiin. Fellesaksjonen for ulv gáibidii Ørnebakka luohpat. Ørnebakka cealkámuš láktasa stuorit treandai mas máŋga ovddasteaddji sihke guovllulaš hálddahas, ealahusas ja guoskevaš suohkaniin leat dovddahan vuorrádusa boraspirehálddašemi mihtuide ja ruhtadeapmái.

Maŋemus jagiid ollu sávza ja boazo massin boraspiriide, lea dagahan muhtun ráje almmuhemiid medias main dili muitalit hirbmat dramáhtalažžan. Cuoŋománu 4. beaivvi 2009 dajai Snåasa sátnejodiheaddji NRK:i ahte boazodoallu nugo dan dál dovdat lea heahdedilis go boraspiret váldet 50 % misiin. Juovlamánus 2010 čoahkkanedje boanddat ja boazosápmelaččat miellačájeheapmái Stuoradikki olggobeallai čuorvvascealkagiiguin ”Diktet giliid eallit”, ”Juo boazodollui” ja ”boraspiret hávkadit sámi kultuvrra”.

Miellačájeheddjiid váldecealkámuš lei ahte eanet boraspiriid ferte báhčit. Muhtun appeallas dajai Snåasa sátnejodiheaddji Bente Hjulstad Belbo ahte ”Politihkkárat fertejit dál njulget eahpeluohttámuša mii dál lea boraspirehálddaha ja báikkálašálbmoga gaskkas”¹⁹

Muhtun cealkámušas Lulli-Romssa guovlluráđi čoahkkimis mas fylkkamánni oasálastii, gullui:

“Mii leat maŋemus áiggiid ožžon nana čujuhusaid ealahusa aktevrrain ahte fylkka boraspirehálddahas ii ovddas ealahusa ja ahte dálá dilálašvuodat daguhit ahte eanegat ja eanegat árvoštallet heaitit. Dat daguhivčče stuora, negatiiva váikkuhusaid guovlluomsii.”¹⁸

Cealkámušas deattuhuvvo ahte guohtunealahus lea erenoamáš dehálaš ja váikkuheaddji guovllu ássamii. Eará dehálaš doaibmabijut masa čujuhedje ahte fertešii addit ledje goddinlohpi, geatkái sierragoddinlohpi ja lassi ruhtadeapmi eastadeaddji doaimmaide nugo guodoheapmái. Guovlluráđđi čujuha maiddái ahte Biebmobearráigeahču evttohus (geahča s. 12) vejolaš guohtungiiddus dáiddášii mearkkašit loahpa máŋga dálldollui go lea váttis gávdnat elliide eará vejolaš guohtunguovlluid.

<http://www.nrk.no/nyheter/norge/1.7429517>

---

¹⁸<http://www.sortroms-regionraad.no/Dok/20110408-uttalelse-rovdyrforvaltningen.pdf>
19.04.2011. kl. 14.35

3.3 Finnmárkkuopmodat (FeFo)

Finnmárkkuopmodat ásahuvvui almmolaččat jagi 2006 Finnmárkkulága duogáziin. Finnmárkkuopmodat lea dovddasteapmi sámi vuoigatvuodain eatnamiidda ja čáziide Finnmárkkus. Finnmárkkuopmodagain sirddii stáda 46 000 km² iešheanalis riektesubjektan, Finnmárkkuopmodahkan (FeFo). Finnmárkkuopmodat válldi badjelasas Statskog doaimmaid 2006 ja lea hálddašan opmodagaid surggiin eanaláigoheapmi, bivdu, guolásteapmi, meahcástallan ja vuovde-,minerála, ja sátto/geađge resurssat. Finnmárkkuopmodaga jodiha stivra mas leat guhtta miellahtu. Sámediggi ja Finnmárkku fylkkasuohkan nammadit goabbáge golbma miellahtu. Jodiheaddjirolla lea vurrolagaid guovtti joavkku gaskkas nu ahte vurdojuvvon etnalaš dássetvuolta bissu. FeFo beaivválaš jodiheami ja hálldahusa doaimmahit 34 bargi juhkkjuvvon váldokantuvrii Leavnnjas ja ossodagaide Álttás ja Čáhcesullos. FeFo lea iežasruhtadeaddji ja dine earret eará eanaláigohemiin, bivdduin ja oaggunkoartavuovdimiin, sádduid ja čievrra vuovdimis, čáhcegahčahat ja bieggasiehtadusain. FeFo vuoruhansuorgi ja mihttomearit mearriduvvojit sierra strategaplánas mii gusto njeallje jagi, mañemus mearriduvvon plána gusto 2011 rájes.

Ráinnas vuovdindienas 2009:s lei FeFo:s 74 015 347 ru. Ja 44 530 560 brutto 2010 boadusrehketdoalu mielde. Gessosat dasa leat njuolgo ja eahpenjuolgo golut. Njuolgo golut sáhttet leat konsuleantaolggosgolut SLB:i, provišuvnnat koartavuovdimiin, eahpenjuolgo golut leat bálkáolggosgolut, vearru ja eará. Tabealla vuollelis lea ráhkaduvvon 2010 aktivitehtarehketdoalu¹⁹ mielde čájehan dihte bušeahta brutto sisaboáđu ektui deháleamos poasttaid, ii ollislaš rehketdoalu geardduheapmi.

---

¹⁹FeFo ollislaš aktivitehtarehketdoallu lea dán čujuhusas:
<http://www.fefo.no/no/fefo/Documents/Styrem%C3%B8ter/Styresaker/2011/2011-03-31%20Styrem%C3%B8te%20i%20Alta/Styresak%2023-2011%20Vedlegg%202%20Aktivitetsregnskap.pdf>

Tabella 3.1 FeFo 2010 vuovdindietnasat, välljejuvvon logut aktivitehtarehketdoalus

Vuovdindietnasat	Mearkkašumit	Bud 2010	Res 2010
Elgabivdu oktan parkabivdduin		3 200 000,00	3 479 152,00
Smávvafooddobivdu		2 200 000,00	1 935 648,00
Sáivaguolásteapmi		1 800 000,00	2 062 395,00
Lihttoláigoheamidivat	Johkalihttoláigoheapmi	1 000 000,00	1 078 973,00
Meannudandivat mearraluossasadjeláiggus		330 000,00	317 165,00
Meannudandivat murremis	Ruohtasvuovdin muorain	450 000,00	561 442,00
Eanaláiggut		15 200 000,00	15 327 918,00
Biegga- ja gahčahatvuoigatvuodat		1 300 000,00	1 282 106,00
Čievra/málbma/ráktu		6 000 000,00	5 979 192,00
Ruohtasvuovdin dimbbar/muorra/juovlam		420 000,00	287 385,00
Supmi		31 900 000,00	32 311 376,00

3.3.1 Finnmárkkuopmodaga hálddašeapmi

Gánnáha mearkašit ahte FeFo almmolaččat hálddaša Finnmárkku oppalaš areála ja resurssaid dassáziigo Finnmárkkukommišuvdna lea čielggadan vuoigatvuođadilálašvuoda. Dál FeFo:s lea oktavuohta dušše boazodollui geas leat vuoigatvuodat, muhto guhkit áigái sáhttet maiddái eará priváhta ja kollektiiva geavahan -ja/dahje oamastanrievttit gártat. Finnmárkkulága mielde galgá de FeFo leat gulaskuddaninstánsa dahje okta bealálaš áššis go Finnmárkkukommišuvnna mearrádusat leat čielgasat. Leat maiddái eará sierra lágan áššit máid lea veara mearkašit. Nu go leat namuhan de lea boraspirehálddašeapmi čielgasit stáda ovddasvástáduš. Guolásteamis ja minerálahálddašeamis lea juohkasan ovddasvástáduš eanaeaiggáda FeFo, stáda ja báikkálaš hálddašanorgánaid gaskkas.

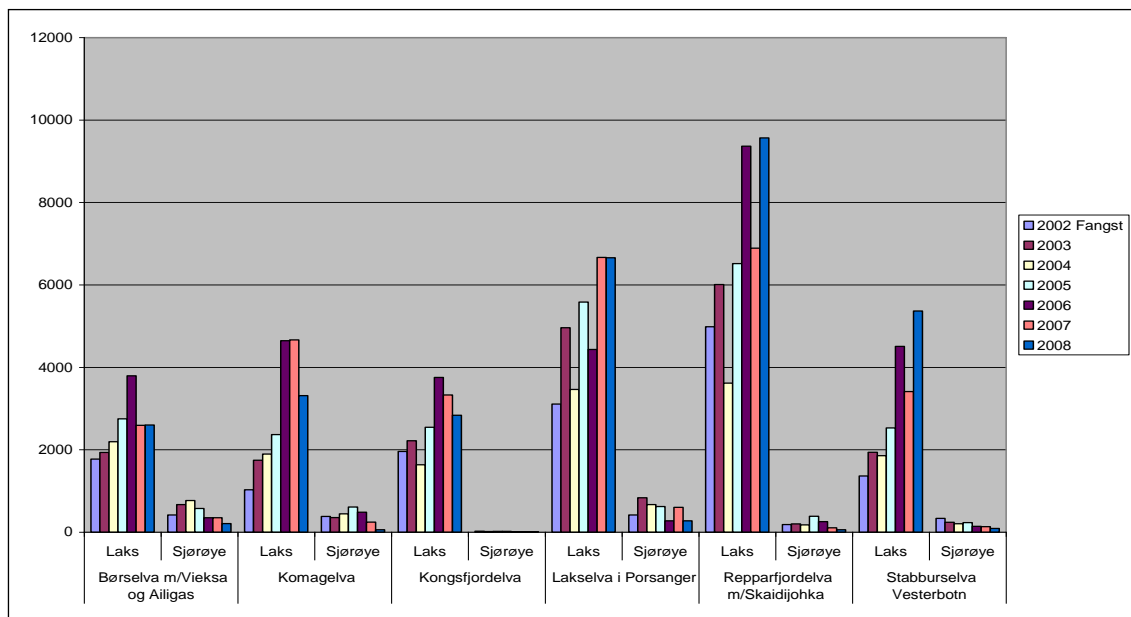
3.3.2 Sáivačáhceguolásteapmi

Álttá, Deanu ja Njávdáma johkaguolásteapmi lea Birasgáhttendepartemeantta ja Fylkkamánni vuollásaš muhto hálddašuvvo muhtun muddui báikkálaš ráddenvugiiguin. Dat jogat leat stuora luossa čázadagat maidda lea našunála ja internašunála beroštupmi, sihke suodjalangažaldagaid ja kommersiála beliid ektui. Luossabivdu eará birrasiid 50 čázadagain hálddaša FeFo Fylkkamánni ovddas, nappo stáda ovddas. Guolásteami hálddašeami ruhtada válđoáššálaččat oaggunkoartavuovdin. FeFo:s lei 2010 oaggunkoartavuovdimis aktivitehtarehketdoalu²⁰ mielde dienas Ru. 2.062.395. Gráfa vuollelis čájeha man ollu leat goddán luosa ja vallasa muhtun välljejuvvon čázadagain earret Deanu, Álttá ja Njávdáma áigodaga 2002-2008:

²⁰Stivrračoahkkinášši 23/11 Fefo <http://www.fefo.no/no/fefo/Sider/2011-03-31-FeFo-styrem%C3%B8te-i-Alta.aspx>

Govus 3.7 Johkaguolásteapmi Finnmárkkus. Sállašat ja gaskamearálašdeaddu, jogaid ja guollešlájaid mielde. Gaskaboddosaš logut (kg). (Gáldu: Statistihkalaš guovddášdoaimmahat).

Eanas jogain lea rievddadan áiggi mielde man ollu sálaš lea, muhtumiin luossasálaš njiedjá ja earáin lassána. Bissojogas ja Stuorrajogas lea sálaš njiedjan áigodagas muhto lea lassánan Leavdnjajogas, Riehpovuonjogas ja Rávttosjogas. Lea jáhkehahtti ahte lunddolaš ekologalaš rievddadeamit ja lohku galle guolásteaddji leat sáhtta váikkuhit sállašiid rievddadeapmái. Eanet sálaš sáhtta čujuhit dasa ahte eanet guollebivdit mannet jogaide ja ahte luossa lea oppalaččatge lassánan. Muhto ollu sálaš dássedit sáhtta maiddái čilget buriin báikkálaš hálddašanstivrenvugiin nugo ovdamearka dihte Riehpovuonjoga oktan Skaiddejoga hálddašeamiš.

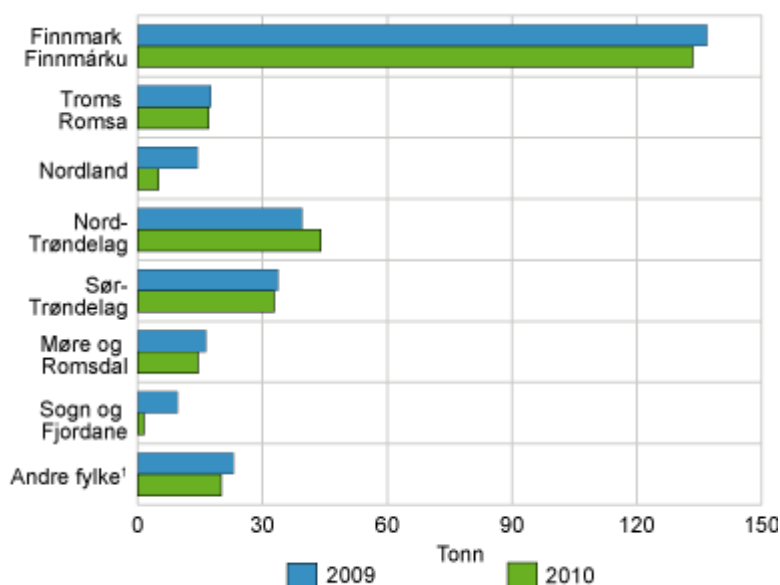
3.3.3 Hálddašandivada lasiheapmi – eanet kommersialiseren báikkálaš čázadathálddašeamis?

Báikkálaš hálddašanorgánaid oainnu mielde, buvttasii vuoddoeiggáda lonuheapmi ekonomalaš lassigoluid mas sáhtáše dahkat oaggunkoarttaid divraseabbon guollebivdiide. Dan sáhttit govvidit ovdamearkkaid bokte hástalusain mat leat čuvvon vuoddoeiggáda lonuheami. Riehpovuona jogas goddet jahkásaččat 3-7 tonna luosa. Joga lea hálddašan Oarje-Finmmárkkku bivdo- ja oaggunsearvi (VJFF) 1930-logu rájes ovttas vuoddoeiggádiin. Váldodietnasis boahká 80 % oaggunkoartavuovdimis. Muhto lihttoláigohandivat leat lassánan 15 % rájes mii ovdal manai Statskogai, 25 % rádjai mii dál manná vuoddoeiggádii FeFo:i. Dasa lassin manná 6 % brutto sisaboadus geatnegahtton ekonomalaš máksinvuogádahkii. VJFF reviderejuvvon doaimbaplána (2009) mielde, manná 31 % dietnasiin olggos searvvis, das nappo 25 % FeFo:i. Go eai šat oáččo almmolaš buhtadusa Luossaráhpáid huksemii ja eará doaimbajuide maid stáda ovdal ruhtadii 100 %, de lea searvvi dilálašvuohta vearáskan go dan dál fertetit ruhtadit iežaset bušehtas. Searvi dadjá doaimbaplánas ahte ođđa eavttut dolvot hálddašeamis čielga fitnodatorganiserema guvlui mii doaimmá márkanstivrenjuvvon ekonomijja ja gánnahttivuođa ektui (VJFF 2009:6).

3.3.4 Mearraluossabivdu

FeFo hálldaša ovttas fylkkamánniin badjel 1600 saji luossabivdui mearas ja Statistihkalaš guovddášdoaimmahat ráhkada statistihka guollebivdui. Mearraluossabivddus lea ekonomalaš árvu ja dan atnet dehálaš sisabohtogáldun báikkálaš lotnolasealáhusain, 2008:s ledje registreren 472 mearraluossabivdi. Jus buohtastahttá de ledje Romssas 75 ja Nordlánddas 81 mearraluossabivdi. Finnmárku lea áidna suohkan mii gitta 2008 rádjai suovai dahje geavahii roahkkefierpmi mearraluossabivddus. Roahkkefierbmi lea dat reaidu mii váldá eanemus luosa Finnmárkkus.

Govus 3.8 Mearraluossa bivdu luosa ja guvžžá ektui. 2009/2010. Tonna

¹ Østfold, Buskerud, Vestfold, Aust-Agder, Vest-Agder, Rogaland og Hordaland.

Mearraluossabivdu njiedjá riikkadásis SGD loguid mielde. Ii leat Finnmárkkusge earáládje. Jagi 2008 godde 212 788 kg²¹ luosa ja 131 759 tonna 2009-2010:s mii lea eanemus njiedjan eará guovlluid ektui riikkas. Oktiibuot godde Finnmárkkus badjel 50 % mearraluossasállašis jagi 2010. Álttávuonas lei eanemus sullii 32 tonna, Máttá-Várjjagis 16,7 tonna. Deanus, Davvesiidnas ja Láhpis godde 10-11 tonna guđege mearraguovllus.

3.3.5 Minerálat

Finnmárku adno fylkan mas leat ollu minerála- ja metállagávdoštumit. Dietnasat minerálaid ja metállaid vuovdimis lea okta FeFo váldosisaboáduin ja lei 2010 sullii 5 000 000 mill. Kr. (Geahča tabealla1). NGU (Norges geologiske undersøkelser) meroštallá vejolaš árvvu minerálain davvin leat sullii 2000 mrd ruvno. Finnmárkku ektui gusto dát earret eará duodaštuvvon árvu ruovddis Guovžajávrris Máttá-Várjjagis mii lea rehkenaston 77 mrd ja veaikki, golli ja silbba gávdoštumit Fálesnuoris 20 mrd. ruvno. Dasa lassin leat stuora

²¹ Luossa ja guvžábivdu 2008

http://www.ssb.no/emner/10/05/nos_laksogsjoaure/nos_d423/nos_d423.pdf

vuordámušat odđa golle ja veaikegávdnamušaide Kárášjoga gielddas gos dál ohcet. FeFo eanaeaiggádin hálddaša vuoigatvuođaid muhtun metállaide ja minerálaide ná:

“Láhka earuha stáhta minerálaid ja vuodđoeaiggáda minerálaid. Stáhta minerálaid oamasta stáhta, muhto vuodđoeaiggádis lea riekti 0,5 %:ii su eatnama ruvkedoaimma lonuhanárvvus. Stáhta minerálat leat maiddá metállat main iežasdeaddu lea badjel 5 kg, earet eará ruovdi, veaiki, nihkkel, ladju, silba ja golli. Vuodđoeaiggáda minerálaid eaiggáduššá vuodđoeaiggát, ja dat leat buot minerálat mat eai leat stáhta. Buhtadus vuodđoeaiggádii váldima ovddas mearriduvvo šiehtadusa bokte.”²²

Boahhteáiggis sáhttet leat vejolaččat buorit dietnasat jus gávdnet maidege roggangánáhahttiid ja jus gávpeberostupmi bissu globála márkkanis. Dál eai doaimmat, FeFo dieđuid mielde, doaimmaid stáda minerálain. FeFo eatnamis lea fitnodat Nussir A/S mañnil šiehtadallamiid Sámedikkiin ožžon šiehtadusa minerálaroggamiidda Riehpevuonas Fálesnuoris, mii addá FeFo:i 0,5 % dietnasa gávpejorruárvvus ja 0,25 % eamiálbmotdivadis go galget váldit lossa metállaid. Eai leat eanet dieđut das šaddágo eamiálbmotdiva máksin ja gii galgá hálddašit dan –Sámediggi vai FeFo. Eará doaibmi nu gohčoduvvon industriijaminerála roggamiin sáhttá namuhit Nefeliinna bohkama Stiertnás (Sibelco Nordic) ja kvártasihta háhkama Deanus (Elkem). Dasa lassin leat ollu aktevrrat geat ohcet minerálaid FeFo eatnamiin, erenoamážit golli nugo namuhuvvon. Dál leat maiddá bargame prošeavttain rahpat fas Biedjovákki ruvkki Guovdageainnus. Máttá-Várjjat ruvki lea aitto fas rahppon, muhto doppe lea priváhta eanaeaiggát guovllus gos ruvki lea.

Go jo vuoigatvuođadilálašvuohta Finnmárkkuopmodagas ii leat vel čielggas, de jáhku mielde dáidet čájehit čavga guottuid álgoávdnasiid váldimii. Dasa lassin šaddet gulaskuddamat Sámedikkiin mearkkašahttit, vejolaš eanet álgoávdnnas váldinplánaide. Suohkaniin leat muhtun ráje vuostálas beroštumit árbevirolaš ealáhusaid rivttiid ja odđa bargosaji dárbbuid gaskkas. Dát ii leat dušše boazodoalu ektui, muhto maiddá dan ektui ahte ásahit deponiija ruvkedoaimma bázahusaide vutnii nugo Fálesnuoris, mii daguha eanet nuoskkideapmi ja dainna lágiin áitá mearrasámi guolástemiid.

Sámediggi lea geahččalan čuovvut vuoigatvuođavuodustušuvvon linnjá Fálesnuori málbmaohcama ektui go leat váldán vuhtii árbevirolaš ealáhusaid ja birasgáhttegažaldagaid, muhto leat sivahallon leat ovdáneami hehteheaddjin. Báktedoaimmaindustriijas leat muhtun aktevrrat dadjan Sámedikki stivret Stuoradikki ja daguhit metál- ja minerálaroggamiid álggaheddjiid eahpesihkkaris dillái²³.

Dutkanraporttas “GeoNor. Industriell vekst basert på geologiske ressurser i nordområdene”, čállui nu mas vuolga lei muhtun casedutkamis ruvkefitnodagas Nussiris.:

”Nussir vásiha čielga eahpesihkarvuođa investorain dan ektui leago norgga servodagas dáhttu ja vejolašvuohta aktiivlaččat leat mielde rahpame fas sektora, seammás go Nussiris leat mearkkašahtti lassigolot čuovvut sihke odđa minerálalága, FeFo, sámi áššiid, gelbbolašvuođa ja birra.”

Norgga báktedoaimmaindustriija jearrá seamma raporttas lea go Sámedikkis vejolašvuohta bissehit prošeavttaid maidda leat álggu rájes atnán ollu resurssaid.

Norgga ruvkeindustriija oainnut mat bohtet ovdan raporttas, ovddastuvvon Nussiriin, ákkastallet dainna ahte lea hoahppu álggahit doaimma go sin gálvui lea lassánan beroštupmi

²² <http://www.fefo.no/no/Naturressurser/Sider/Mineraleroggrus.aspx>

²³ <http://www.nrk.no/nyheter/distrikt/nordland/1.5651344>

globála márkaniš ja multinašunála ruvkeindustriijain. Oažžun dihte eanet heivehanmuniid ja jođáneappot huksema árvala Nussir bajilčállagiin “Elemeanttat politihkalaš välljejumiin sáhttet leat”:

”Sihkkarastit Minerálahálddašeami direktoráhtii resurssaid, fámu ja válddi vai našunála minerálalaš resurssain livčče buoremus lági hálddašeapmi, ja oktan iskamiin oktavuodas plána ja huksenláhki”.

Norgga báktedoaibmaindustriijas lea sullásaš strategiija mas ávžžuhit Minerála Direktoráhtii addit eanet válddi mii čuozašii suohkaniid iešmearrideapmái.

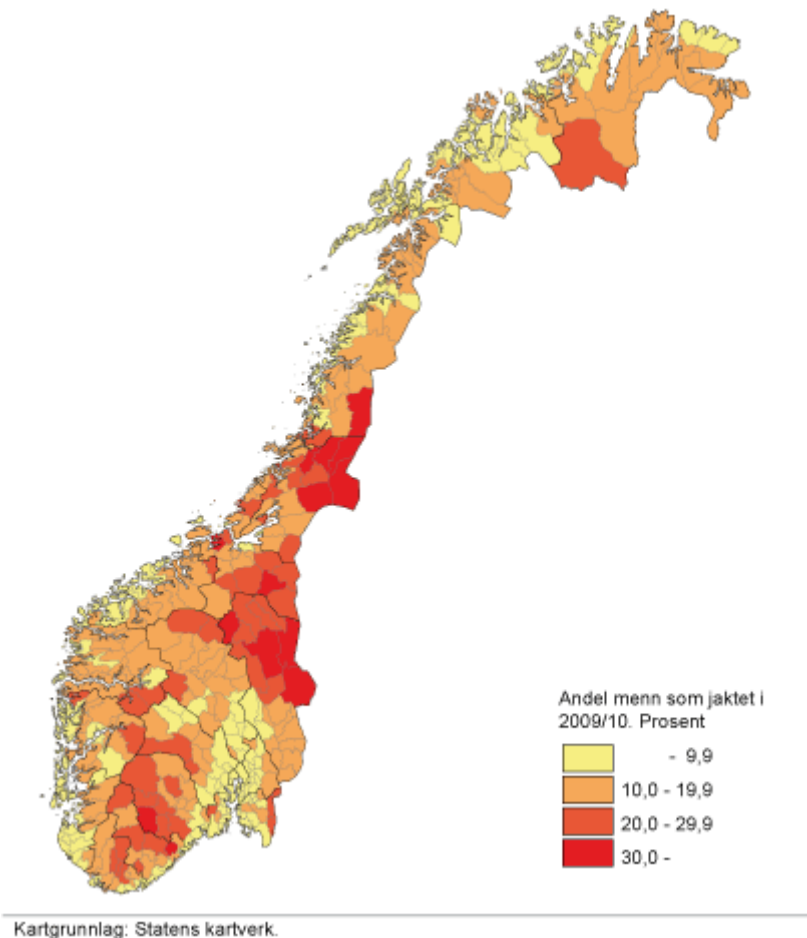
Ii leat eahpádus ahte lea gealdagas gaskavuohhta sihkkarastit areálaid árbevirolaš ealáhusaide, báikkálaš rivttiid ja iešmearrideami guhkit áigái, versus industriijaid dáhttu jođánit doaimagoahtit.

Báktedoaibmaindustriija sáhtta leat vejolaččat stuora dienasgáldun FeFo:i jus gávnnahit čovdosiid mat sihke leat ekologalaččat bealušteaddjit, eai váldde stuora luondduguovlluid agibeivái ja váldet vuhtii meahcealáhusaid stuorrunvejolašvuoda. Jus nu, de lea báhcán dahkat oainnusin árbevirolaš ealáhusaid eksisteansas ja mearkkašumis boahteáigái.

3.3.6 Bivdu

Finnmárkkus ledje birrasit 3– 4 000 bivdi muhtun hámat bivddus jagi 2009/2010. Bivdu lea ain kultuvrralaš suorgi mas leat eanas dievddut vaikko nisson lohku lassána. Jagi 2010/2011 ledje dain riikkadásis 181 840 dievddu ja 13 690 nissona, dan ektui galle bivdokoartta oste (SGD). Finnmárkkus lei bivdiin dievdduid oassi 4551 ja 507 nissona. Dat dahke 15,9 % dievdduid ja 1,9 % nissoniid olles Finnmarkku álbmogis jagi 2010. Dain oasálaste 3610 smávvafovuođobivddus ja sullii 1300 ealgabivddus. Smávvafovuođobivdiin bivde 2530 rievssahiid ja 560 njoammiliid. Govvosis oaidnit badjel 30 % rávis dievdduin Guovdageainnu suohkana álbmogis bivde jagi 2009/2010. Finnmarkku lea juhkkovuvvon 250 bivdoguvlui earret eará vai biđgejit bivdodeattu ja juhket galle rievssaha beivái guhtege bivdi oažžu bivdit.

Govus 3.9 Oassi álbmoga dievduin badjel 16 jagi geat bivde 2009/10 suohkaniid mielde. Proseanta. (Gáldu: SGD)²⁴

3.3.7 Rievssat

Finnmárku lea álo leamaš gulustuvvon rievssatfylka ja doppe lea álo leamaš stuorimus lohku bivdon rievssahiin. Muhto rievssatbivddu hirbmat njieddji treanda gusto maddái Finnmarkkui. Áigodagas 2009/2010 njiejai olles 21 % ovddit áigodaga ektui. Bárisáigodaga 2005/2006 rájes lea bivdon rievssahiid lohku njiedjan 40 000 lottiin dušše Finnmarkkus. Bárisjagi 2005/2006 báhçe badjel 100 000 rievssaha Finnmarkkus ja áigodagas 2009/2010 báhçe 22 800 rievssaha, 21 % njiedjan ovddit áigodaga rájes. Dát leat hui dramáhtalaš logut. Finnmarkkus ledje goitge 2009/2010 eanemus bahčchon rievssahat maŋŋilgo 2008/2009 Davvi-Trøndelaga dan logu dáfus jur manai meaddel. Lea eahpečielggas mii lea sivvan rievssatmáddodaga njiedjamii. Biologiija professor Atle Mysterud, Oslo universitehtas dadjá inatur.no²⁵ siidui ahte leat eahpesihkkarat njiedjama sivvai. Muhto go lea buorre goddesáhpánjahki de vurdet boraspiriid sáhttit “borrat galláneapmái goddesáhpániid ja smávvafooddariid eaige dárbbáš borrat rievssahiid ja vuovdelottiid [...] Riebaniid lohku ja bivdodeaddu oppalaččat lea váikkuheaddji” Go geahččá bivdostatistihkaide de galggašii

²⁴ <http://www.ssb.no/emner/10/04/10/jeja/fig-2010-08-06-04.gif>

²⁵ <http://www.inatur.no/smavilt/artiklersmavilt/8035030.o2.html>

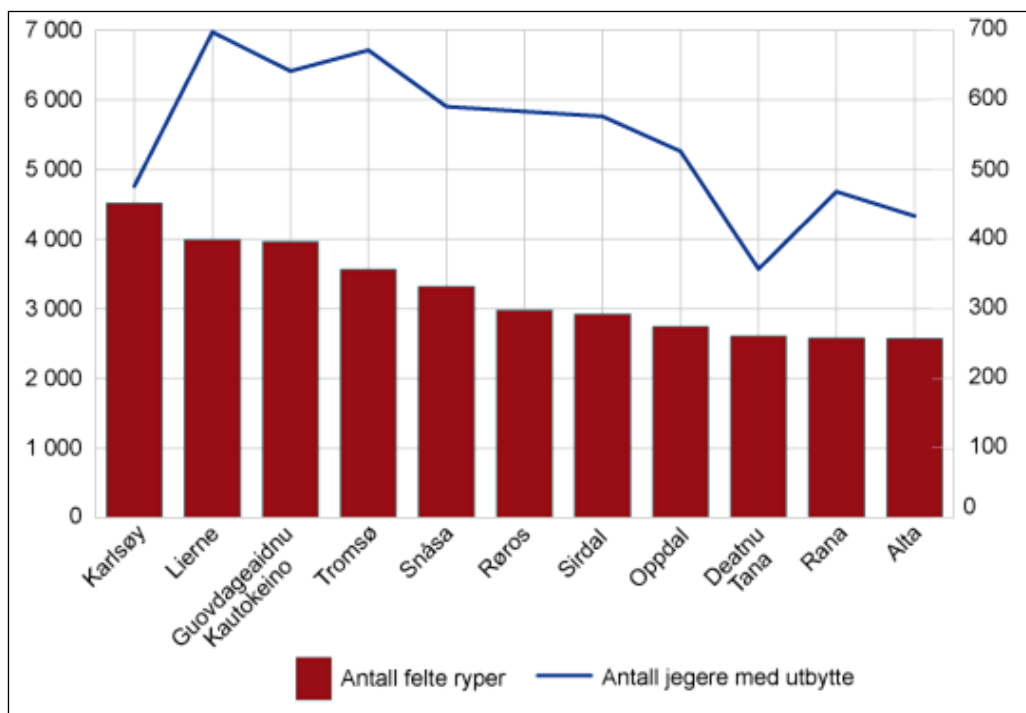
sáhttit čujuhit leamaš nana bivdodeattu mánggaid jagiid ja iige oro heivetmeahtun jáhkkit ahte das lea muhtun lágan oktavuoha?

Tabealla 3.2 Rievssahat báhččon golmma davimus fylkkas (Gáldu: SGD)

	2003/2004	2004/2005	2005/2006	2006/2007	2007/2008	2008/2009
20 Finnmárku						
Rievssat	67 957	67 608	82 321	77 747	58 277	18 933
Giron	22 635	21 610	22 413	18 983	19 356	9 834
19 Romsa						
Rievssat	26 962	25 727	23 574	19 899	18 579	13 608
Giron	17 597	15 988	14 370	12 416	14 489	9 965
18 Nordlándá						
Rievssat	33 254	34 676	18 195	11 458	17 949	11 944
Giron	30 996	32 510	14 107	10 281	14 847	9 528

Guovdageaidnu lea Finnmarkku stuorimus rievssatsuohkan sihke dan ektui galle bivdi leat ja galle rievssaha báhččet. Muhto oaidnit maiddá Deanu ja Áltá leat stuora rievssatsuohkanin riikkadásis.

Govus 3.10 Suohkanat gos eanemus godde rievssahiid. Lohku báhččon rievssahiin ja lohku bivdiin geain lei sáláš 2009/2010. (Gáldu: SGD)

3.3.8 Ealga

Ealgabivdu lea Finnmárkkulága § 23 mielde vuoigatvuohta olbmuide geat orrot Finnmárkkus muhto olggobealde bivdit sáhttet oasálastit báikkálaš bivdoavvkuin. Finnmárku ii leat stuora ealgabivdofylka riikkadásis, sivas go guovllus lea oalle nuorra ealغانáli. Ealga bisánii Finnmárkui aitto 1960 jagiid. Johnsen (2007) mielde loaktá ealga dušše doppe gos rievttis guohtumat leat muhto ii namut makkár guohtumat Finnmárkkus leat earret vuovddi mat dahket ahte ealga leavvá. Ealغانáli lea goitge lassaneame, dan čájeha lohku galle ealli leat goddán (govus10). FeFo dieđuid mielde (Geahča maiddái Johnsen 2007) lea Finnmárkku ealغانális eanet dássetvuohta sohabealvuodas ja suorit eallit, dan čilgejit vuollegis čeahkkisvuodain. Jagi 2009/2010 adde goddinlobi 827 eallái ja 2010/2011 adde lobi báhčit 1097 ealli. Báhčiproseanta lea 75-80 %. Buohtastahttima dihte Davvi-Trøndelagain, de doppe adde báhčinelobi 5584 eallái 2009/2010.

FeFo hálddaša ealgabivddu iežas eatnamiin. Bivddu leat juohkán su. 250 bivdoguvlui mii lea 38 000 km² 14 suohkanis fylkka 19 suohkaniin. Dat fas leat juhkkovuvvon viđa geográfalaš nállái main leat guhtesge bivdoearit. Oppalohkái leat Kárášjohka ja Deatnu stuorimus guovllut 300 ealliin goappáge guovllus (FeFo²⁶). Ealgabivddu juhket ohcamušaid ja vuorbádeami bokte.

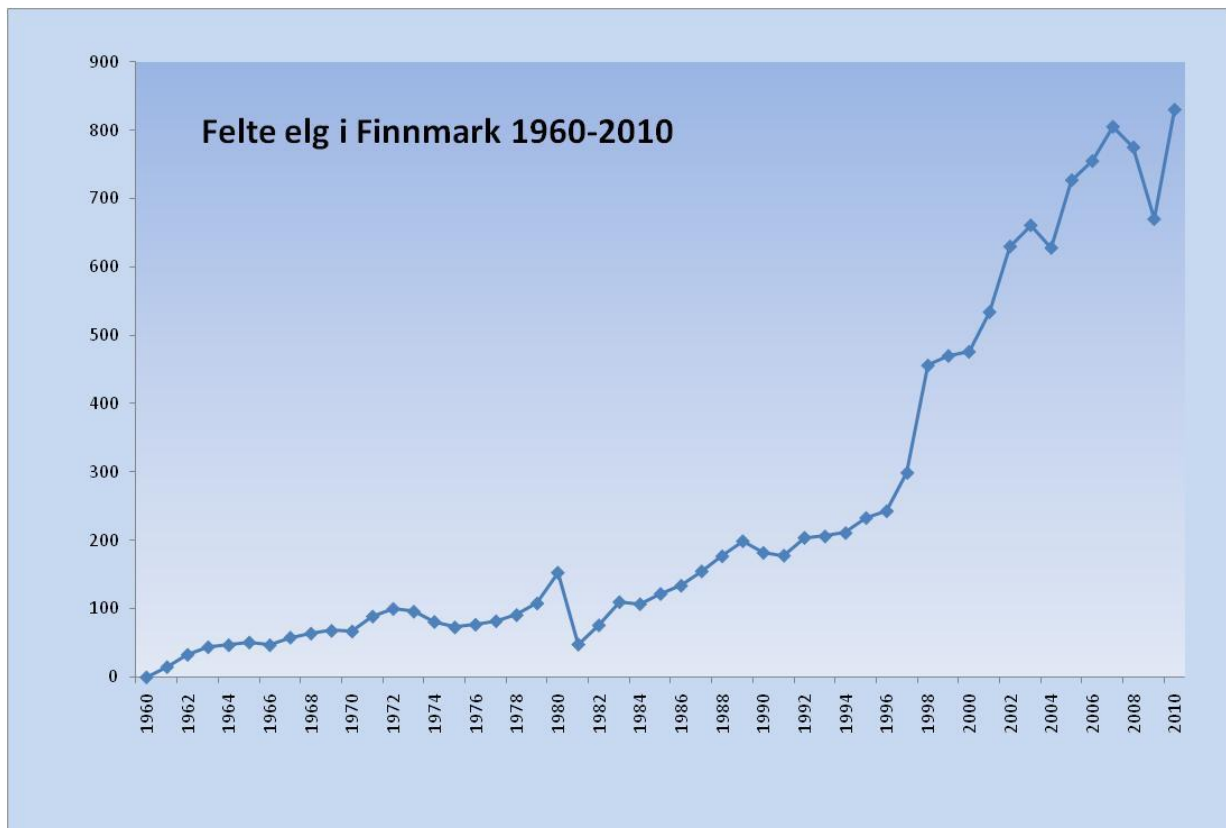
Tabealla 3.3 Ealgabivdu, fylkkaid mielde. 2009/2010 ja 2010/2011.

(Gáldu: Statistihkalaš guovddášdoaimmahat)

	2009/2010					2010/2011*				
	Juhk- kon báhčinelohpi ¹	Bahččon ealli			Njeidon eallit prosean- ta	Tillatt felt ¹	Báhččon eallit			Njeidon eallit prosean- ta
		Oktii- buot	Varis eallit	Njinnje- las eallit	juhkkon elliin ¹		Oktii- Buot	Varis eallit	Njinnje- las eallit	juhkkon elliin ¹
Olles riikka	44 369	35 971	19 846	16 125	81	45 174	36 409	20 041	16 368	81
Nordlándá	3 692	3 072	1 769	1 303	84	4 014	3 348	1 969	1 379	84
Troms Romsa	1 540	1 266	752	514	82	1 539	1 322	784	538	86
Finnmark Finnmárku	827	670	345	325	81	1 097	830	444	386	76

¹ Elliide maidda lea juhkkon báhčinelohpi ja njeaidinproseanta, dain lea vuolggasadjji njeidon ealliin ja báhčinelobiin dan areálas maid suohkan hálddaša, ja njeidonlogut čájehit makkár suohkanis eallit leat njeidon.

Govus 3.11 Báhpčon ealggat Finnmarkkus 1960-2010 (Gáldu: Finnmarkseiendommen, Finnmarkkuopmodat)

3.3.9 Meahcástallan

Buohkaid vuoigatvuohta ja skuter- ja bievlavuodjinluottat leat guokte dehálaš hálddašanoasi FeFo:s mii guoská meahcástallamii. Mii ipmirdit dábálaččat bivddu ja guolásteami meahcástallamin. Muhto meahcástallan ipmirduvvon buohkaid vuoigatvuohtan ja nugo FeFo dan definere, de lea dat vuoigatvuohta vánddardit ja leat meahcis. Muorje- ja guopparčoaggin gullá maiddái Olgodoaibmaláhkii. Finnmarkkukonteavsttas lea ipmárdus meahcásteapmái várra sierralágan go jurddaša kontinuitehta luonddušattuid ja guliid gártadeamis ja mohtorfievrruid geavaheamis. Meahcástallandoaba lea oalle ođas Finnmarkkus, erenoamážit sápmelaččaid gaskkas. Luonddugeavaheapmi ipmirduvvo baicca oassin kultuvrras, iige buot oktavuodain oba sáhtege dan sirret eret olbmuid árgabeaivvis. Das lea diedusge maiddái gažaldat treandain iešguđetge lágan sosiokultuvrralaš joavkkuin sámi servodagas. Tendeansa lea ahte luonddugeavaheami eanet ahte eanet ipmirdit rekreašuvdnan ja meahcástallamin, muhto seammás ii heive Finnmarkku luonddugeavaheapmi dábálaš meahcástallandefinišuvdnii. Maiddái lea ágga jearrat ahte dahká go iešguđetlágan luonddugeavahan vugiid bisuheapmi ja seailluheapmi makkárge kultuvrralaš kapitála ja kontinuitehta?

Bohtosat eallindiliguorahallamis 1997-2007 definerejit goitge guolásteami ja bivddu meahcástallandoaibman. Statistihkka dás ovdanbukton bivddu ja guolásteami vuolis bissu

cealkámuššan dasa ahte luonddugeavaheapmi ain lea guovddáš aspekta eallinvuogis ja kultuvrralaš identitehtas olles Finnmárkku álbmogis. Mu iežan dutkan Finnmárkkulága sisafievrrideamis čájeha ahte luonddugeavaheapmi oallugiidda lea áidna mii ovddasta áibbas eksistensiella árvvuid čadnon orrunsaji válljemii Norggas.

Rávvagat

Sámi statistihkka dárbbasa eanet lohkomateriála mii sáhtta addit relevánta dieđuid nugo Andresen maiddá lea čujuhan Sámi logut mitalit 2 (2009). Boraspiredilálašvuohta sáhtta leat stuora váikkuhus dasa mo sávzaboanddat sámi guovlluin nagodit heivehit doalu. Eanet vákšun ja eanet máhttu boraspirenáliin attašii vuodu ráhkadit beaktileappot reaidduid unnidit boraspiriid vahágahttima sávzzain ja bohccuin muhtun guovlluin.

Oažžut čielgasa norgga boraspirepolitihkas, hálddašeamis ja dutkamis lea hui hástaleaddji bargu. Boraspireportálas lea gal jo ollu diehtu. Muhto dakkár politihkka- ja hálddašansuorggis mas lea stuora almmolaš beroštupmi, livčče sávahahtti resursasiidu mas erenoamáš áššáiguoskevaš statistihkat ja eará lohkomateriálat deattuhuvvojit.

Dát guoská maiddá Finnmárkuopmodahkii. FeFo rolla hálddašeaddjin ja fámu geavaheaddjin čuovvu maiddá almmolaš beroštupmi. Buot čoavddaloguid, bušehta ja rehketoalu rávvat almmuhit álkes ja oinnolaš vuogi mielde neahttasiidduineaset. Unnimusmearri lea dán áššis beare unnán.

Dán áiggi lea almmuheapmi neahttasiidduin main čielgasit oaidná dieđuid, erenoamáš dehálaš gulahallanvuohki ja galggašii leat váldovuoruheapmi juohke institušuvnnas dahje organisašuvnnas mat guoskkahit almmolašvuođa beroštumiid.

Referánsat

Andersen, Svanhild (2009): *Vuodđoealáhusat, eanadoallu ja guolásteapmi*, dás: **Sámi logut mitalit 2**. Čielggaduvvon sámi statistihkka 2009. Sámi allaskuvla

Geonor- Industriell verdiskaping basert på geologiske ressurser i Nordområdene. NGU, NTNU, NORUT og SINTEF, 2010

Johnsen, Bjørn Vidar (2007): Finnmarkku ealganállu
http://www.hjorteviltet.no/asset/280/1/280_1.pdf

Nygaard, Vigdis og Josefsen, Eva 2010: Finnmarkseiendommen under lupen. NORUT Alta, rapport 2010:4

Næss, Marius Warg, B.-J. Bårdsen, E. Pedersen and T Tveraa, 2011. Pastoral herding strategies and governmental management objectives: predation compensation as a risk buffering strategy in the Saami reindeer husbandry. *Human Ecology*, (In Press).

Vaage, Odd Frank 2009: Mosjon, friluftsliv og kulturaktiviteter : resultater fra Levekårsundersøkelsene fra 1997 til 2007. Oslo: Statistisk sentralbyrå.

Vest-Finnmark jeger- og fiskerforening (2009) : Revidert driftsplan for Repparfjordelva 2010-2013 <http://www.vfjff.no/filer/nydriftsplanforrepparfjordelva2010-2013.pdf> 03.05.2011 kl. 15.00

Čujuheamit siidduid vuolágeahčen:
Atle Mysterud rievssatnáli njiedjama birra:
<http://www.inatur.no/smavilt/artiklersmavilt/8035030.o2.html>

DIRNAT reive boraspirelávdegoddai guovllus 8:
<http://www.rovviltportalen.no/multimedia/46074/DNs-uttalelse-region-8.pdf&contentdisposition=attachment>

Eallit Luonddus: <http://www.rovvilt.net/> - 13. apr. 2011 kl. 15.32

FeFo aktivitehtarehketdoallu: Olles FeFo aktivitehtarehketdoallu lea dán čujuhusas:
<http://www.fefo.no/no/fefo/Documents/Styrem%C3%B8ter/Styresaker/2011/2011-03-31%20Styrem%C3%B8te%20i%20Alta/Styresak%2023-2011%20Vedlegg%202%20Aktivitetsregnskap.pdf>

Fefo, bivdoguovllut ja earit:
<http://www.fefo.no/no/jakt/Dokumenter/Elg/2011/Jaktfelt,%20fellingkvoter%20og%20grunpriser%202011.pdf>

Fefo, mineralat ja geadggit: <http://www.fefo.no/no/Naturressurser/Sider/Mineraleroggrus.aspx>

Geatki váldá eanemus bohccuid: <http://www.rovviltportalen.no/content/500039612/>

Geatki ja albbas váldet eanemus sávzzaid:

<http://www.rovviltportalen.no/content/500041279/Jerv-og-gaupe-tar-mest-sau>. Direktoratet for naturforvaltning.

Luossa ja guvžábivdu 2008

http://www.ssb.no/emner/10/05/nos_laksogsjoaure/nos_d423/nos_d423.pdf

NOU 2007: 14 Samisk naturbruk og rettssituasjon fra Hedmark til Troms
Bakgrunnsmateriale for Samerettsutvalget

NRK Sámi radio: Willy Ørnebakk goddinlobiid birra.

http://www.nrk.no/kanal/nrk_sapmi/1.7477353

NRK.no: Snåsaordfører Bente Hjulstad Belbo <http://www.nrk.no/nyheter/norge/1.7429517>

SLB dieđiha stuora albbasaktivitehta:

<http://www.rovvilt.net/images/stories/Innvilget%20skadefellingstillatelse%20p%C3%A5%20gaupe%20i%20omr%C3%A5det%20Maise%20og%20Altevassh%C3%B8gda.pdf>

Rovbase 3.0

<http://dnweb13.dirnat.no/Rovbase30Innsyn/Contentpages/InnsynErstatningReinStatistikk.aspx?Arbeidsomrade=InnsynErstatningRein>. Rovbase lea reaidu mas geavaheaddjit ieža välljejit variábeliid nugo áigodagaid, eallišlájja, guovllu ja orohaga.

Mátta-Romssa guovlluráđđi: cealkámuš boraspirehálddašeamis

Boraspirebuhtadusat 2009, Nordlándda fylkkamánni:

<http://www.fylkesmannen.no/fagom.aspx?m=2747&amid=3478687> 18.04.2011 kl . 16.37

Boraspirebuhtadusat 2009, Romssa fylkkamánni: Ohcamušaid lohku sávzamassimiid ovddas ráfáiduhhton boraspiriide 2000-2009, ohcamušat ja buhtaduvvon eallit ja ráppit máid Stáhta luonddubearráigeahčču lea duodaštan ahte ráfáiduhhton boraspiret leat vahágahttán.

<http://www.fylkesmannen.no/fagom.aspx?m=4061&amid=3475577>

Boraspirebuhtadusat 2009, Finnmárkku fylkkamánni:

<http://www.fylkesmannen.no/enkel.aspx?m=2139&amid=1852983>

Samisk statistikk 2010 (NOS - Norges offisielle statistikk)

http://www.ssb.no/emner/00/00/20/nos_samer/nos_d437/nos_d437.pdf

Stuoradiggedieđáhus nr. 15 "Rovvilt i norsk natur". Region 5. Hedmark. Region 6.

Trøndelagsfylkene og Møre og Romsdal, Region 7. Nordland, Region 8. Troms og Finnmark

Lulli Romssa guovlluráđđi. Boraspirehálddašeami cealkámušat: <http://www.sortroms-regionraad.no/Dok/20110408-uttalelse-rovdyrforvaltningen.pdf>

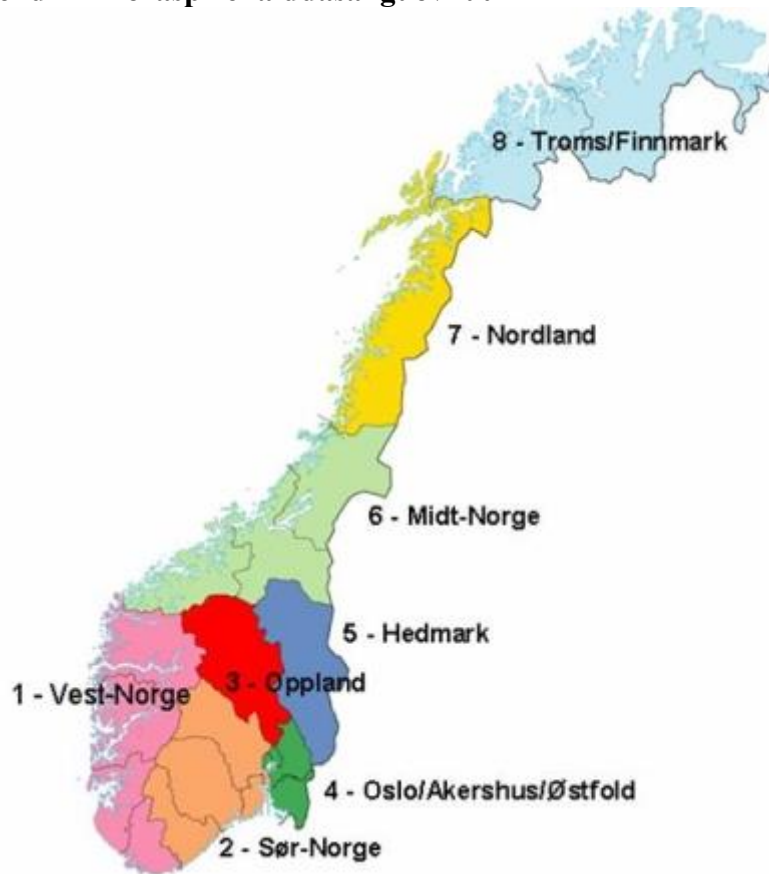
Sámediggi stivre Stuoradikki: <http://www.nrk.no/nyheter/distrikt/nordland/1.5651344>

Appendix 1

Suohkanat SED-guovlluiguin

2030	Sør-Varanger		Mátta-Várjjat
2027	Unjárga		Nesseby
2025	Deatnu	-	Tana
2023	Gamvik		Gáŋgaviika
2022	Lebesby		Davvesiida
2021	Kárásjohka		Karasjok
2020	Porsanger	Porsángu	Porsanki
2019	Nordkapp		Davvinjárga
2018	Måsøy		Muosát
2017	Kvalsund		Fálesnuorri
2014	Loppa		Láhppi
2012	Alta		Áltá
2011	Guovdageaidnu		Kautokeino
1943	Kvænangen		Návuotna
1940	Gáivuotna		Kåfjord
1939	Storfjord		Omasvuotna
1938	Lyngen		Ivgu
1925	Sørreisa		Orjješ-Ráisa
1913/1919/1920	Skånland/Gratangen/Lavangen		Skánit/Rivttát/Loabát
1902	Tromsø		Romsa
1849/1850	Hamarøy/Tysfjord		Hápmir/Divttasvuodna
1805/1853	Narvik/Evenes Narviika/Evenášši		

Figur 3.12 Appendix 2 Boraspirehálddašanguovllut

Govus 3.13 Appendix 3 Boraspirehálddahus (Gáldu: Luondduhálddašandirektoráhtta)

Govus 14 Appendix 4 Bivdoguovllut FeFo

